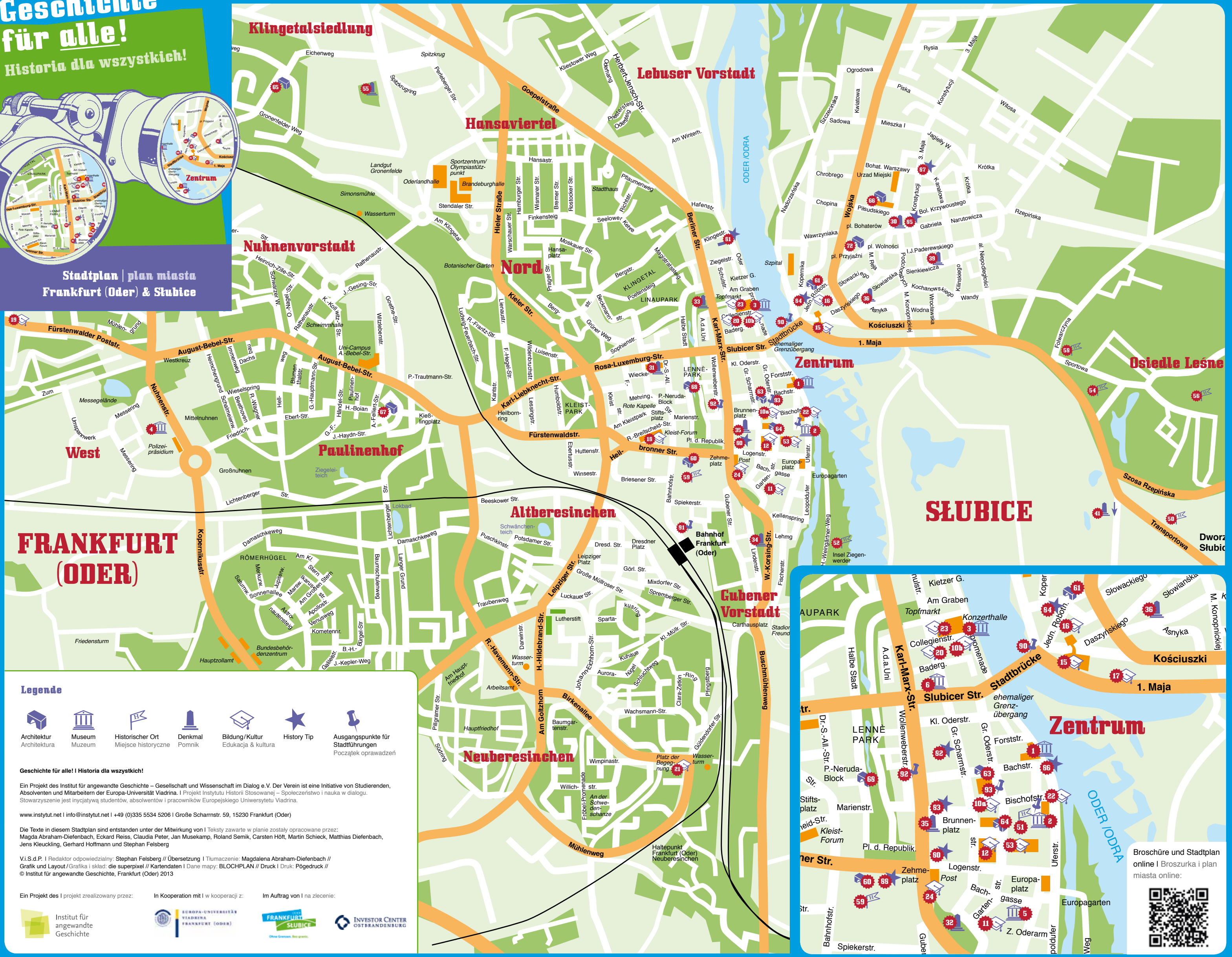

Geschichte für alle!

Historia dla wszystkich!

Stadtplan | plan miasta
Frankfurt (Oder) & Słubice

Legende

- Architektur / Architektura
- Museum / Muzeum
- Historischer Ort / Miejsce historyczne
- Denkmal / Pomnik
- Bildung/Kultur / Edukacja & kultura
- History Tip
- Ausgangspunkte für Stadtführungen / Początek oprawdzień

Geschichte für alle! | Historia dla wszystkich!

Ein Projekt des Institut für angewandte Geschichte – Gesellschaft und Wissenschaft im Dialog e.V. Der Verein ist eine Initiative von Studierenden, Absolventen und Mitarbeitern der Europa-Universität Viadrina. | Projekt Instytutu Historii Stosowanej – Społeczeństwo i nauka w dialogu. Stowarzyszenie jest inicjatywą studentów, absolwentów i pracowników Europejskiego Uniwersytetu Viadrina.

www.institut.net | info@institut.net | +49 (0)335 5534 5206 | Große Scharnstr. 59, 15230 Frankfurt (Oder)

Die Texte in diesem Stadtplan sind entstanden unter der Mitwirkung von | Teksty zawarte w planie zostały opracowane przez: Magda Abraham-Diefenbach, Eckard Reiss, Claudia Peter, Jan Muekamp, Roland Semk, Carsten Höft, Martin Schieck, Matthias Diefenbach, Jens Kleuckling, Gerhard Hoffmann und Stephan Felsberg

Vi.S.d.P. | Redaktor odpowiedzialny: Stephan Felsberg // Übersetzung | Tłumaczenie: Magdalena Abraham-Diefenbach // Grafik und Layout / Grafika i skład: die superpixel // Kartendaten | Dane mapy: BLOCHPLAN // Druck | Druk: Poggedruck // © Institut für angewandte Geschichte, Frankfurt (Oder) 2013

Ein Projekt des I projekt zrealizowany przez:

In Kooperation mit | w kooperacji z:

Im Auftrag von | na zlecenie:

Broschüre und Stadtplan online | Broszúrka i plan miasta online:

Museen & Gedenkstätten | Muzea & miejsca pamięci

1 → **Museum Viadrina** I → Muzeum Viadrina (B14)

2 → **Kleist-Museum** I → Muzeum Kleista (B2)
Ausgangspunkt der → **Kleist-Route** (B2) I → Początek szlaku Kleistów (B2)

3 → **Gedenk- und Dokumentationsstätte „Opfer politischer Gewaltherrschaft“ 1930–1945 / 1945–1989** I → Miejsce pamięci I dokumentacji „Ofiary reżimu politycznego“ 1930–1945 / 1945–1989 (B28, B30)

4 → **Hornkaserner** I → Budynek koszar „Hornkaserner“ (B17)

5 **Altes Straßenbahndepot** I Stary zajazd tramwajowy
Die **Museumswerkstatt** für Technik & Verkehr Frankfurt (Oder) e.V. beschäftigt sich mit dem Erhalt und der Pflege der historischen Straßenbahnen der Stadt Frankfurt (Oder). Mit diesen Straßenbahnen sind Sonderfahrten zu Geburtstagen, Hochzeiten, Jugendweihen oder Konfirmationen möglich. I Stowarzyszenie „Warsztat muzealny techniki i środków lokomocji we Frankfurcie nad Odrą“ dba o zachowanie i konserwację historycznych tramwajów miasta Frankfurtu nad Odrą. W tych tramwajach można zorganizować wyjątkowe przejazdy z okazji urodzin, wesel, komunii lub biernowania. **www.museumswerkstatt-flo.de**

6 **Sportmuseum** I Muzeum Sportu
Frankfurt (Oder) ist im Sport Spitze – und das nicht erst seit der Sportlegende Henry Maskel! Im Sportmuseum an der Stadbrücke wird an die Erfolge Frankfurter Boxer, Turner, Ruderer und weiterer Spitzensportler erinnert. I Frankfurt nad Odrą jest sportowym czołwiczem – i to nie dopiero od czasów legendy sportu Henry Maskel! W Muzeum Sportu wspomina się sukcesy frankfurckich bokserów, gimnastów, wioślarzy I innych wybitnych sportowców. **Slubicer Str. 7/8, Tel. +49 (0)335 665 96 63, info@sportmuseum-flo.de, www.sportmuseum-flo.de, Öffnungszeiten/godzinny otwarcia: Mo–Fr I po–pi 10.00–17.00, Sa I sob 12.00–16.00**

Bildung & Kultur | Edukacja & kultura

10 → **Stadt- und Regionalbibliothek** I → Biblioteka Miejska (B13, B34)

Das Gebäude der Stadt- und Regionalbibliothek wurde 1908 gebaut und es befand sich dort bis 1928 ein Teppichhaus. 1932 zog die gesamte Stadtbücherei in das Haus. Im 2. Weltkrieg wurde es zerstört und ab 1945 wieder aufgebaut. Die vollständige Sanierung mit Wiederaufbau des Dachgeschoßes erfolgte 1993. I Budynek biblioteki miejskiej został wzniesiony w 1908 i znajdował w nim sklep dywanowy a 1928 roku. W 1932 wprowadzila sie tutaj cala biblioteka miejska. Zniszczony podczas II wojny światowej dom został odbudowany po 1945 roku. W 1993 roku odbyła się całkowita renowacja oraz odbudowa poddaszu.

10b **Haus 1** I Dom 1: Bischofstraße

10c **Haus 2** I Dom 2: Collegienstraße

11 → **Volkshochschule** I Uniwersytet Ludowy (B22)

12 **Hauptgebäude der Europa-Universität Viadrina** I Budynek główny → Europejskiego Uniwersytetu Viadrina (B20)

An der Stelle eines kleineren Vorgängerbaues wurde 1903 das neobarocke Regierungsgebäude des Regierungsbezirks Frankfurt fertig gestellt. In der NS-Zeit hatte im oberen Stockwerk die Gestapo ihren Sitz. Ab den 1950er Jahren residierte hier der Rat des Bezirks Frankfurt, der 1993 der neuen Viadrina Platz machte. I W 1903 na miejscu małego budynku wybudowano neobarokową siedzibę władz frankfurckiej rejencji rządowej. W okresie narodowo-socjalistycznym na piętrze miało swoją siedzibę Gestapo. Od lat 50-tych XX wieku urzędowała tutaj Rada Obwodu Frankfurt, która w 1993 roku ustąpiła miejsca Viadrinie.

13 **Collegium Polonicum**

Das CP bildet eine neue Form grenzüberschreitender Zusammenarbeit auf dem Gebiet von Forschung und Lehre. Es ist eine gemeinsame wissenschaftliche Einrichtung der → Europa-Universität Viadrina (B20) und der Adam-Mickiewicz-Universität Poznań. Im Foyer des in den 1990er Jahren errichteten Gebäudes sind ständig wechselnde Ausstellungen zu sehen. Auf dem Gelände stand früher eine Seidenfabrik, die auf Befehl Friedrich II. Mitte des 18. Jahrhunderts errichtet worden war. I CP jest nową formą ponadgraniczną współpracy na polu badań i nauczania. Jest wspólną placówką naukową → Europejskiego Uniwersytetu Viadrina (B20) oraz Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W holu tego zbudowanego w latach 90-tych XX wieku budynku można zwiedzić prezentowane tam wystawy czasowe. Na tym terenie znajdowała się niedźża fabryka jedwabiu, która została zbudowana w wyniku rozkazu Fryderyka II w połowie XVIII wieku.

16 **Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Slubicach** I **Öffentliche Stadt- und Gemeinbibliothek Slubice**
ul. Jedności Robotniczej 18, 69–100 Slubice, **www.biblioteka.slubice.pl**
godzinny otwarcia I Öffnungszeiten: pon – pt I Mo–Fr 10.00–18.00, sob I Sa 9.00–15.00

17 **SMOK**
Das Slubicer Kulturzentrum lädt zu Konzerten, Musikfestivals, Kinoabenden und Ausstellungen moderner Kunst. I Slubicki Miejski Ośrodek Kultury zaprasza na koncerty, festiwale muzyczne, wieczory kinowe i wystawy sztuki współczesnej. ul. I Maja 1, 69–100 Slubice, Tel. +48 (0)95 758 24 39, **smok@slubice.pl, www.smok.slubice.pl, www.galeriaokno.pl**

18 **Kleist Forum** I Forum Kleista
Neben Theateraufführungen und Konzerten ist das Kleist Forum ein Veranstalter deutsch-polnischer Kulturevents, z.B. der transVOCALE. I Obok przedstawień teatralnych i koncertów, Forum Kleista organizuje polsko-niemieckie wydarzenia kulturalne, jak np. transVOCALE. **Platz der Einheit 1, 15230 Frankfurt (Oder), Tel.: +49 (0)335 40100, www.muV-flo.de**

18 **Informations- und Dokumentationszentrum der BSTU Frankfurt (Oder)** I Centrum Informacji I Dokumentacji → Urzędu Pełnomocnika Rządu Niemieckiego ds. akt Stasi (BSTU), filia we Frankfurcie nad Odrą (B28)

20 **Friedenskirche** I Kościół Pokoju
Die Friedenskirche ist unter ihrem historischen Namen „Nikolaikirche“ die älteste Kirche der Stadt. Bereits vor der Stadtgründung 1253 stand an dieser Stelle ein älterer Kirchenbau der ersten Siedler. Heute finden hier die Veranstaltungen und Ausstellungen des → Öcumenischen Europa-Centrums statt. (B38) I Kościół Pokoju pod swoją historyczną nazwą kościół pw. św. Mikolaja jest najstarszym kościołem w mieście. Jeszcze przed założeniem miasta w 1253 roku stała w tym miejscu starsza budowla kościelna pierwszych osadników. Dzisiaj odbywają się w tym miejscu wydarzenia i wystawy → Ekumenicznego Centrum Europejskiego. (B38)

21 **Schulplanetarium** I Planetarium szkolne
Bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts wurde der Turm als Wasserreservoir für den Stadtteil Altbresinchen genutzt. Seit 1978 befindet sich dort ein Planetarium, das jährlich etwa 90 Vorführungen anbietet, die zumeist von Schulklassen, Kindergärten und Vereinen besucht werden. I Do początku XX wieku wieża ta była wykorzystywana do gromadzenia zapasów wody dla dzielnic Altbresinchen. Od 1978 roku znajduje się w niej planetarium, które rocznie oferuje około 90 pokazów odwiedzanych przez klasy szkolne, przedszkola I stowarzyszenia. **Kontakt: Schulplanetarium im „Alten Wasserturm“, Reinhard Ulrich, physik@gauss.euv-frankfurt-o.de, Mühlenweg 48, 15232 Frankfurt (Oder), Tel.: +49 (0)335 500 73 70**

22 → **Frankfurt Slubicer Kooperationszentrum** → Slubicko-Frankfurckie Centrum Kooperacji (B40)

23 → **Stadtarchiv Frankfurt (Oder)** → Archiwum miejskie Frankfurtu nad Odrą (B4)

24 → **EUROPE DIRECT Informationszentrum Frankfurt (Oder)** → EUROPE DIRECT Centrum Informacyjnej Frankfurt (Oder)
Das Zentrum bietet seinen Besuchern Räumlichkeiten an, in denen sie sich zum Thema EU vielfältig informieren können. I Centrum oferuje różne informacje o Uni Europejskiej. **www.euroregion-viadrina.de, Lindenstraße 5, Tel.: +49 (0)335 500 41 01**
Öffnungszeiten I godzinny otwarcia: Mo I po 10.00–17.00, Di, Do I wt, czw 10.00–18.00, Fr I pi 10.00–12.00

Denkmäler | Pomniki

30 **Plac Bohaterów** I **Platz der Helden**
Das Denkmal auf dem Platz der Helden zeigt einen sowjetischen und einen polnischen Soldaten des Zweiten Weltkriegs Seite an Seite marschieren. Es wurde am 1949 auf dem Platz unter dem Namen „Waffenbrüderschaft“ nach Planungen des Kreisarchitekten Mieczysław Krajniak eingeweiht. 2011 wurde das Denkmal an den Rand des Platzes auf einen kleineren Sockel gesetzt. I Pomnik na Placu Bohaterów ukazuje radzieckiego i polskiego żołnierza z czasów II wojny światowej maszerujących ramię w ramię. Wykonany według planów architekta powiatowego Mieczysława Krajniaka został uroczystie odsłonięty w 1949 roku na tym placu pod nazwą „Braterswo broni“. W roku 2011 pomnik ten został zastawiony na brzeg placu i ustawiony na mniejszym cokole. → **Deutsch-polnischer Lernpfad** I → **Polsko-niemiecka ścieżka dydaktyczna (B18)**

31 **Ehrenmal für die Opfer des Faschismus 1933 bis 1945** I Rzeźba ku pamięci ofiar faszyzmu 1933–1945
Diese Plastik zeigt vier Figuren, die Leid und Zuversicht der Opfer des Faschismus vermitteln sowie zu Erinnerung und Mahnung anzuregen soll. Das von Prof. Arndt Wittig gestaltete Ehrenmal wurde 1986 vor der Rosa-Luxemburg-Schule eingeweiht. I Ta rzeźba ukazuje cztery postacie, które mają ucieleśniać cierpienie i ufność ofiar faszyzmu. Ma ona również przypominać i upominać. Ten zaprojektowany przez prof. Armdta Wittiga pomnik został uroczystie odsłonięty w 1986 roku przed szkołą im. Róży Luksemburg. → **Deutsch-polnischer Lernpfad** I → **Spacer śladami narodowego socjalizmu (B26)**

32 **Heinrich-von-Kleist-Denkmal** I Pomnik Heinricha von Kleista
Das Denkmal für den berühmtesten Sohn der Stadt zeigt die Aktfigur eines Jünglings mit lorbeerumkränztlem Haupt. Der Unterbau aus hellem, schlesischen Granit zeigt drei Reliefs mit Szenen aus Kleist'schen Dramen. Die Bronzeskulptur wurde 1910, ein Jahr vor dem 100. Todestag des Dichters, feierlich eingeweiht. I Pomnik poświęcony najśmynniejszemu synowi miasta pokazuje akt młodego chłopca z głową okoloną wieńcem laurowym. Podbudowa z jasnego, śląskiego granitu ukazuje trzy reliefy ze scenami z dramatów Kleista. Ta rzeźba z brązu została uroczystie odsłonięta w 1910 roku, rok przed setną rocznicą śmierci poety.

33 **Karl-Marx-Monument** I Pomnik Karola Marksa
Das Denkmal wurde 1968 zum 150. Geburtstag von Karl Marx eingeweiht. Es zeigt eine Bronzene Porträtbüste (Fritz Cremer) und den eingemeißelten Spruch „Die Theorie wurde zur materiellen Gewalt“. I Ten pomnik został uroczystie odsłonięty w 150-tą rocznicę urodzin Karola Marksa w 1968 roku. Ukazuje popiersie z brązu (Fritz Cremer) i wykute zdanie: „Teoria stała się materialną siłą“.

34 **Sowjetisches Ehrenmal** I Radziecki pomnik chwały
Auf dem Anger wurde 1947 Denkmal und Ehrenfriedhof für die gefallenen sowjetischen Soldaten nach Plänen von Theodor Peißig errichtet. Die russische Inschrift lautet: Ewiges Andenken den Soldaten der sowjetischen Armee, die ihr Leben für die Freiheit und die Unabhängigkeit der Sowjetunion geopfert haben. I W 1947 roku na tym terenie umieszczono pomnik chwały i honorowy cmentarz poległych żołnierzy radzieckich, urządzony według planów Theodora Peißiga. Rosyjski napis głosi: Na wieczną pamiętkę żołnierzey Armii Radzieckiej, którzy oddali swoje życie za wolność i niezależność Związku Radzieckiego.

35 **Synagogengedenkstein** I Kamień upamiętniający synagogę
An dieser zentralen Stelle gibt es eine über 600-jährige Brautradition. Die 1870 gegründete Ostquellbrauerei war vor 1939 die größte von 27 Braustätten der Stadt, dessen Betriebsgelände sich vom Bahnhof bis zum damaligen Stadtzentrum, dem Wilhelmsplatz (heute Heilbronner Straße) hinzog. Zum Wilhelmsplatz hin betrieb die Brauerei einen Vergnügungskomplex mit Gaststätten und Cabaret (Kaisersaal, Groß Frankfurt) und ein Kino, das bereits ab 1931 Tonfilme präsentierte. Die Ruine der Brauerei steht heute unter Naturschutz und ist Brandenburgs bedeutendstes Winterquartier für Fledermäuse, das jedes Jahr über 2.000 Tiere nutzen. I Frankfurt może poszczycić się 600-letnią tradycją browarniczą. Utworzony w 1870 roku browar „Ostquelle“ był przed 1939 największym spośród 27 browarów w mieście, a jego budynki ciągnęły się od dworca do ówczesnego centrum miasta przy Wilhelmsplatz (dzisiaj: Heilbronner Strasse). Przy Wilhelmsplatz browar utrzymywał cały kompleks rozrywkowy z restauracją „Groß Frankfurt“ i kabearetem oraz kino, które już w 1931 roku pokazywało filmy dźwiękowe. Ruina browaru jest dziś objęta ochroną przyrodniczą i najważniejszym w Brandenburgii miejscem zimowania nietoperzy, z którego co roku korzysta ponad 2000 zwierząt.

36 **Pomnik Sybiraków** I **Denkmal der polnischen Sibirierendeportierten**
Hier stand in der Zeit der sozialischen Volksrepublik Polen das Leninidenkmal. Heute wird an dieser Stelle der im Zweiten Weltkrieg von der Sowjetmacht nach Sibirien deportierten Polen, der sogenannten Sibiriakern, gedacht. I Tutaj w czasach socjalistycznej Polskiej Republiki Ludowej stał pomnik Lenina. Dzisiaj wspomina się w tym miejscu Polaków, którzy podczas II wojny światowej zostali przez władze radzieckie deportowani na teren Syberii, tzw. Sybiraków.

38 → **Kamień pamięci poświęcony Erichowi Scholzowi** I → **Stolperstein für Erich Schulz** (B24)
Hier wohnte Erich Schulz (1907–1944), ein Mitglied und Aktivist der Kommunistischen Partei Deutschlands, der zwischen 1936 und 1941 wegen Vorbereitung zum Hochverrat in Haft war und 1944 – vermutlich ermordet – ertrunken an der Oder aufgefunden wurde. I Tutaj mieszkał Erich Schulz (1907–1944), członek i aktywista Niemieckiej Partii Komunistycznej (KPD), który w roku 1936 i w roku 1941 przebywał w więzieniu aresztowany pod zarzutem przygotowywania zdrady stanu i w 1944 – prawdopodobnie zamordowany – został znaleziony jako topielec na brzegu Odry. ul. Henryka Sienkiewicza 46

41 **Das „Arbeiter-Schweigenlager“ in Schwetig/Swiecko** I „Wychowawczy obóz pracy“ w Schwetig/Swiecko
In diesem Ort bündeln sich die Geschichten nationalsozialistischer Verfolgung, dem systematischen Einsatz von Zwangsarbeit, dem Bau der Autobahn von Berlin nach Posen sowie des Untergangs und Neubeginns einer Dorfgemeinde. I W tym miejscu zbiegają się historie prześladowań narodowosocjalistycznych, systematycznego wykorzystywania pracy przymusowej, budowy autostrady z Berlina do Poznania jak również końca i początku nowej wsi. → **Deutsch-polnische Lernorte** I → **Polsko-niemieckie miejsca nauki historii (B6)**

Das war einmal... | Kiedyś był tu...

41 **Cmentarz żydowski** I **Jüdischer Friedhof**
Der „Friedhof der Heiligen Jüdischen Gemeinde zu Frankfurt a.O.“ wurde 1399 erstmals urkundlich erwähnt, aber schon mindestens einhundert Jahre früher angelegt. 1975 zerstört. Hier findet sich die Grabstelle des bedeutenden Rabbiners Joseph Theomim, genannt Pn megedim. Sein Grab und die Einfriedung der Anlage wurden 2008 wiedergebsteit. I „Cmentarz świętej żydowskiej gminy we Frankfurcie nad Odrą“ wymieniony w dokumentach był raz pierwszy w 1399 roku, został założony przynajmniej sło lat wcześniej. Zniszczony w 1975 roku. Znajduje się na nim grób ważnego rabina Josepha Theomima, nazywanego Pn megedim. W 2008 roku na nowo ustawiono jego nagrobek oraz cały cmentarz otoczono plotem. → **Deutsch-polnische Lernorte** I → **Polsko-niemieckie miejsca nauki historii (B6)**

41 **Kleists Geburtshaus** I Dom narodzin Kleista
Das Geburtshaus von Heinrich von Kleist ist 1945 zerstört worden. Eine Steinplatte am heutigen Wohnhaus Nr. 27, gegenüber des Chores der Marienkirche, erinnert mit einem Bildnis an den Dichter. I Dom, w którym urodził się Heinrich von Kleist został zniszczony w 1945 roku. Kamienna płyta na bloku nr 27, naprzeciwko chóru kościoła Mariackiego, przypomina o poecie. → **Kleist-WG** I → **Mieszkanie studenckie Kleista (B2)**

42 **Insel Ziegenwerder** I wyspa Ziegenwerder
Der Ziegenwerder war einst der Zugang zu Frankfurts Badewanne – der Oder. Hier befand sich bereits seit 1838 eine Badeanstalt, die 1925 zur städtischen Bade- und Freizeitanstalt umgebaut wurde. Mit dem neuen Grenzverlauf an der Oder wurden Anfang der 1950er Jahre alle offiziellen Badestellen geschlossen. I Na wyspie Ziegenwerder od 1838 znajdowało się kąpielisko, które w 1925 zostało przebudowane na miejski ośrodek kąpielowy i wypoczynkowy. Wprawdzie na początku lat 50-tych XX wieku zamknięto wszystkie oficjalne kąpieliska.

43 **Auditorium Maximum** der **Europa-Universität Viadrina** I Auditorium Maximum → Europejskiego Uniwersytetu Viadrina (B20)

An dieser Stelle befand sich seit 1882 die prächtige Kaserne des Leib-Grenadier-Regiments Nr. 8, seit 1923 Sitz der Reichsbahndirektion Osten (Wohnungsbuch 1937/38). Das Gebäude wurde nach 1945 abgerissen und in den 1970er Jahren hier die SED-Bezirksparteischule „Friedrich Engels“ errichtet. Seit 1991 nutzt die Viadrina das Schulungsgebäude als Auditorium Maximum und Studentenwohnheim. Seit 2010 sitzt hier auch das → Institut für angewandte Geschichte. (B6) I W tym miejscu od 1882 roku znajdował się imponujący budynek koszar regimentu grenadierów nr 8 (zdjęcie). Od 1923 mieściła się w tym budynku Dyrekcja Niemieckiej Kolei – Wschód (książka adresowa z 1937/38). Po 1945 roku budynek został rozszerzony, a na jego miejscu w latach 70-tych zbudowano obwodową szkołę partyjną SED „Friedrich Engels“. Od 1991 ten budynek szkolony użytkuje Viadrina jako Auditorium Maximum i akademik. Od 2010 ma tu swoje biuro również → Instytut historii stosowanej. (B6)

44 **Wielki Bazar** I **Der große Basar**
Von 1927 bis 1945 war hier die Endhaltestelle der Straßenbahnlinie 2 „Westkreuz-Dammvorstadt“ mit erster Frankfurter Straßenbahn-Wendeschleife. Seit Anfang der 90er Jahre befindet sich hier die größte Besuchermagnet Slubices: Der große Basar. I W latach 1927–1945 była tu stacja końcowa linii tramwajowej nr 2 kursująca na trasie „Westkreuz-Dammvorstadt“ z pierwszą frankfurcką pętlą tramwajową. Od początku lat 90-tych znajduje się tu największy w Slubicach magnes przyciągający gości: wielki bazar.

45 **Kriegsgefangenenfriedhof des 1. Weltkriegs** I Cmentarz jeńców I wojny światowej
Beisetzort für verstorbene Kriegsgefangene des 1. Weltkrieges aus Frankreich, Italien, England, Belgien und verschiedenen Nationalitäten I Religionszugehörigkeiten Russlands, Serbiens und Rumäniens. I Cmentarz zmarłych jeńców I wojny światowej z Francji, Włoch, Belgii I różnych narodowości lub przynależności religijnych z Rosji, Serbii i Rumunii.

46 **Wieża Kleista** I **Kleistturm**

Hier auf der „Kleisthöhe“ stand einst dieses beliebte Ausflugsziel, 1892 zu Ehren des Militärs und Dichters Ewald von Kleist durch den „Verschönerungsverein“ errichtet. I W tym miejscu na „Wzgórz Kleista“ stał niedgdyś ten popularny cel wycieczek. Wybudowany w 1892 roku przez Stowarzyszenie Upiększania Miasta. → **Deutsch-polnischer Lernpfad** I → **Polsko-niemiecka ścieżka dydaktyczna (B18)**

48 **Dom Bractwa Kurkowego** i **Kościół pw. NMP Królowej Polski** I **Schützenhaus und Kirche der Gottesmutter Königin von Polen**
Das Vereinshaus der Schützenbruderschaft wurde 1775 eingeweiht, aber schon 1828 wegen Baufälligkeit wieder gesperrt. Es ist das älteste erhaltene Gebäude von Slubice. Nach 1945 wurde das ehemalige Schützenhaus Eigentum der neuen Stadt, ein Jahr später wurde es zur Kirche geweiht. I Dom stowarzyszenia Bractwo Kurkowe został otwarty w 1775, ale już w 1828 zamknięty z powodu zlego stanu budynku. To najstarszy zachowany budynek w Slubicach. Po 1945 ten był budynek Bractwa Kurkowego stał się własnością nowego miasta, rok później urządzono w nim kościół. → **Deutsch-polnischer Lernpfad** I → **Polsko-niemiecka ścieżka dydaktyczna (B18)**

48 **Ostquellbrauerei** I Browar „Ostquelle“
In Frankfurt gibt es eine über 600-jährige Brautradition. Die 1870 gegründete Ostquellbrauerei war vor 1939 die größte von 27 Braustätten der Stadt, dessen Betriebsgelände sich vom Bahnhof bis zum damaligen Stadtzentrum, dem Wilhelmsplatz (heute Heilbronner Straße) hinzog. Zum Wilhelmsplatz hin betrieb die Brauerei einen Vergnügungskomplex mit Gaststätten und Cabaret (Kaisersaal, Groß Frankfurt) und ein Kino, das bereits ab 1931 Tonfilme präsentierte. Die Ruine der Brauerei steht heute unter Naturschutz und ist Brandenburgs bedeutendstes Winterquartier für Fledermäuse, das jedes Jahr über 2.000 Tiere nutzen. I Frankfurt może poszczycić się 600-letnią tradycją browarniczą. Utworzony w 1870 roku browar „Ostquelle“ był przed 1939 największym spośród 27 browarów w mieście, a jego budynki ciągnęły się od dworca do ówczesnego centrum miasta przy Wilhelmsplatz (dzisiaj: Heilbronner Strasse). Przy Wilhelmsplatz browar utrzymywał cały kompleks rozrywkowy z restauracją „Groß Frankfurt“ i kabearetem oraz kino, które już w 1931 roku pokazywało filmy dźwiękowe. Ruina browaru jest dziś objęta ochroną przyrodniczą i najważniejszym w Brandenburgii miejscem zimowania nietoperzy, z którego co roku korzysta ponad 2000 zwierząt.

Historische Bauten und Plätze | Historyczne budynki i miejsca

60 **Lichtspieltheater der Jugend** I **Kino Młodzieży**
Das Kino wurde an der Stelle des im Zweiten Weltkrieg ausgebrannten Ufa-Kinos errichtet, das zum Vergnügungskomplex der Ostquellbrauerei gehörte. Die Eröffnung am 1. Mai 1955 war ein Meilenstein des Wiederaufbaus des Frankfurter Stadtzentrums. 1998 wurde der Betrieb eingestellt. Die Figuren vor dem Eingang zeigen eine Bäuerin und einen Hüttenwerker. I Kino zostało zbudowane na miejscu zniszczonego w czasie II wojny światowej kina Ufa, które należało do zespołu budynków browaru „Ostquelle“. Jego otwarcie 1. maja 1955 było kamieniem milowym w procesie odbudowy frankfurckiego centrum. W 1998 zakończyło swoją działalność. Rzeźby kobiety pracującej na roli i hutnika, zaprojektowane zostały przez frankfurckiego artystę Edmunda Neuerta.

61 **Kino Piast**
Das Kino Piast war eine wichtige Subkulturinstitution von 1948–2005. Der 1924 von Josef Geising errichtete „Filmpalast Friedrichstraße“ ist heute ein seltenes Bauendekmal im Stil des Art Déco. I Kino Piast było ważną instytucją kultury w Slubicach w latach 1948–2005. Zbudowane w 1924 roku według projektu frankfurckiego architekta Josefa Gesinga jako kino „Filmpalast Friedrichstraße“ jest dzisiaj rzadkim zabytkiem stylu Art Déco.

62 **Rathaus der Stadt Frankfurt** I **Ratusz Frankfurtu nad Odrą**
Das Rathaus entstand, wie die Marienkirche, Ende des 13. Jahrhunderts. Der Hering hoch über dem gotischen Schmuckgiebel wurde lange Zeit als Symbol der Mitgliedschaft Frankfurts zur Hanse gedeutet, ist aber eher als Zeichen des enormen Handels mit Salzhering und dem Heringshandelsmonopols der Stadt zu sehen. I Ratusz powstał, tak jak kościół Mariacki, pod koniec XIII wieku. Śledź wiszący na szczycie gotyckiej dekoracyjnej fasady odgrył czas był symbolem przynależności Frankfurta do Hanzy. Jest on raczej znakiem ogromnego znaczenia handlu solnym śledziem i monopoli miasta na ten handel. → **HörMal Frankfurt!**

64 **Marienkirche** I **Kościół Mariacki**
Dieser Kirchbau ist eine der größten Backsteinkirchen Norddeutschlands. Eine Besonderheit der Marienkirche sind die farbigen Bleiglasfenster des Chores. Sie stellen die Schöpfungsgeschichte mit Adam und Ewa dar, das Leben Christie, den Antichristen sowie das Ende der Welt, wie es in der Bbel propheetzt wurde und I. Jest to jeden z największych kościołów gotyckich z polanej cegły w Niemczech północnych. Kościół Mariacki wyróżniają szczególnie kolorowe okna witrażowe chóru. Przedstawiają one historię stworzenia z Adamem i Ewą, życie Chrystusa, Antychrysta oraz koniec świata, jaki przepowiedział Biblia. **Für Besichtigung, Führung und Turmbesteigung → Touristeninformation FFO** I zwiędzanie kościoła i wieży → **Informacja turystyczna we Frankfurcie nad Odrą**

65 **Heilandskapelle** I **Kaplica Zbawiciela**
Von besonderer Schönheit ist diese Holzkirche mit Elementen des russischen Jugendstils, die von Kriegsgefangenen des 1. Weltkrieges aus skandinavischer Fichte errichtet wurde. Die Schnitzereien im Innenraum zeigen Drachenköpfe und andere mystischen Motive. Die Kirche ist öffentlich zugänglich. I Ten drewniany kościół z elementami rosyjskiego secesji, zbudowany przez byłych jeńców II wojny światowej ze skandynewskiej sosny jest szczególnie piękny. Rzeźby w drewnie wewnątrz kościoła ukazują głowy smoków i inne motywy mityczne. Kościół jest otwarty dla gości. **Eichenweg 41, Kontakt: Pfarrer Dr. Zehner, Tel. +49 (0)335 680 27 94, www.heilandskapelle-flo.de**

66 **Akademikii przy ul. Piłsudskiego** I **Studentenwohnheim** ul. **Piłsudskiego**
Das Gebäudeensemble wurde 1885 als Kaserne am „Neuen Markt“ für das Dragoner-Regiment Nr. 2 errichtet, das 1899 vom Telegraphen-Battalion Nr. 2 abgelöst wurde. Nach Abriss und Neubau in Bezug auf den ehemaligen Kasernenstil in den 90er Jahren ist es heute Wohnheim für etwa 100 Studierende, Doktoranten und Gäste der → Viadrina (B20) und des Collegium Polonicum. I Ten zespół budynków wybudowano w 1885 roku jako koszaary przy „Nowym Ryńku“ dla regimentu dragonów nr 2, który w 1899 zastąpił batalion telegrafistów nr 2. Po rozbiórze i nowej budowie nawiązującej do stylu byłych koszar w latach 90-tych, jest to dzisiaj akademik dla ok. 1000 studentów, doktorantów i gości → Viadriny (B20) I Collegium Polonicum. → **Deutsch-polnischer Lernpfad** I → **Polsko-niemiecka ścieżka dydaktyczna (B18)**

67 **Paulinenhofsiedlung** I **Osiedle „Paulinenhof“**
Von allen Bauensembles, die Martin Kießling in Frankfurt (Oder) schuf, ist die als Gartensiedlung angelegte Paulinenhofsiedlung das größte. Neben den anderen in den Jahren 1922–25 entstandenen Bauten Kießlings, ist sie von besonderer architektonischer und städtebaulicher Bedeutung, da sie in der Stadt neue Akzente im Mietwohnbau setzte. I Spośród wszystkich jednostek budowlanych, które we Frankfurcie stworzył Martin Kießling, największą jest, założone jako osiedle ogrodowe, osiedle „Paulinenhof“. Obok innych, powstałych w latach 1922–25 budowli Kießlinga, to osiedle ma szczególne architektoniczne i urbanistyczne znaczenie, ponieważ ustanawia w mieście nowe akcenty w budownictwie mieszkaniowym.

68 **Lennepark** I **Park Lenné**
Der Gartenarchitekten Peter Joseph Lenné gestaltete diesen etwa 900 m langen und nur etwa 100 Meter breiten Park im englischen Stil mit künstlichem Wasserfall, Fließgewässern und Teichen. Die Grünanlage ist der zweitälteste Bürgerpark Deutschlands. I Architekt ogrodów Peter Joseph Lenné zaprojektował ten długi na około 900 m i szeroki na około 100 m park w angielskim stylu ze sztucznym wodospadem, strumykami i stawami. Jest to drugi co do wieku park miejski w Niemczech.

72 **Rynek Koński** & **Plac Przyjaźni** I **Rossmarkt** & **Platz der Freundschaft**
Seit 1901 wurden auf dem Plac Przyjaźni/ ul. Seelowska, damals Roßmarkt, Pferde gehandelt. Ursprünglich war hier ein Kirchenbau geplant, der sich durch den Ausbruch des 1. Weltkrieges jedoch verzögerte. Heute befindet sich hier der Slubicer Stadtpark. I Od 1901 roku handlowano na Placu Przyjaźni / ul. Seelowskiej, ówczesnie na Ryнку Końskim (Rossmarkt), końmi. Pierwotnie planowano w tym miejscu budowę kościoła, co jednak przeciągalo się z powodu wybuchu I wojny światowej. Dzisiaj miłości się tutaj slubicki park miejski.

History Tip

68 **Der Oderturm** I **Wieża „Oderturm“**
Das Hochhaus wurde zwischen 1968–76 erbaut und ist schon aufgrund seiner Größe eines der Wahrzeichen der Stadt. Ursprünglich als Bürogebäude geplant, wurden hier nach Fertigstellung auch Arbeiter des Halbleiterunterebracht und ein Jugendhotel eingerichtet. Im Erdgeschoss gab es einen Delikat-Laden und das Selbstbedienungsrestaurant „Schnell-Gastronomie“. Die Buchhandlung „Ulrich-von-Hutten“ gibt es heute noch an diesem Ort. I Ten wieżowiec został wybudowany w latach 1968–76 i już z powodu swoich rozmiarów jest znakiem rozpoznawczym miasta. Pierwotnie zostało zaplanowany jako budynek biurowy, po zakończeniu jego budowy znalazło się w nim miejsce na mieszkania dla pracowników Fabryki Polprzewodników i hotel młodzieżowy. Na parterze miłoścy się luksusowe delikatesy (Delikat-Laden) i restauracja samoobsługowa „Szybka-Gastronomia“. Księgarnia „Ulrich-von-Hutten“ znajduje się do dziś w tym samym miejscu.

81 **Möbelfabrik** I **Fabryka mebli**
Fabrikgelände mit ehem. Produktions-, Montage- und Lagergebäuden und dem von Architekt Paul Renner 1910/11 erbauten Ausstellungs-Palastes, der im 1. WK als Reservelazarett und in der DDR-Zeit als Konsument-Warenhaus genutzt wurde. Heute wird das Gelände der „Gerstenberger Höfe“ vor Allem von Kultur- und Gewerbetreibenden genutzt, darunter das Theater des Lachens und → **HeimatReise** (B8). I Teren fabryki z byłymi budynkami produkcji, montażu i magazynami oraz ze zbudowanym w latach 1910/11 przez architekta Paula Rennera palacem wystawowym, który podczas I wojny światowej używany był jako lazaret rezerwowy, a w czasach NRD jako dom towarowy. Dzisiaj na tym terenie znajdują się instytucje kulturalne, wśród nich teatr „Theater des Lachens” oraz → **HeimatReise** (B8).

82 **Kunst am Bau – Große Scharrnstraße** I **Sztuka na budynkach – ulica Große Scharrnstraße**
Kurz vor Ende der DDR wurde die Fußgängerzone in der Großen Scharrnstraße als „Herzstück“ der neuen Innenstadt mit Geschäften, Restaurants, Cafés und Kunstwerken am Bau fertiggestellt. 18 Künstler des Bezirke Frankfurt (